

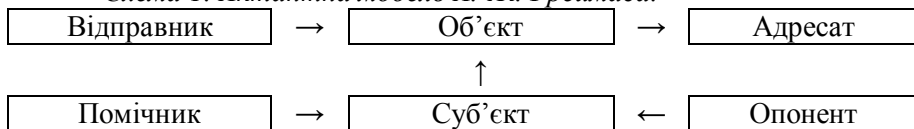
ЗАСТОСУВАННЯ АКТАНТНОЇ МОДЕЛІ А.-Ж. ГРЕЙМАСА ДЛЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ МЕДІАТЕКСТІВ

Козир Ю., *аспірант СумДУ*

При дослідженні медіатекстів іноді виникає потреба порівняльного аналізу їхнього смислового наповнення. У такому разі дослідникові зручно використовувати план, схему, що зробить можливим вивчення кожного з текстів з однакового аспекту й за однією процедурою. Зацікавившись особливостями інтерпретації українсько-російських відносин українськими та російськими ЗМІ, ми й самі опинилися перед проблемою вибору такої схеми, яка б: по-перше, давала змогу аналізувати не стільки мовний, скільки смисловий бік публікації у ЗМІ; по-друге, стримувала домисли аналітика й дисциплінувала науковий пошук, що актуально для будь-якого якісного аналізу; по-третє, була не надто громіздкою й давала б можливість через формалізоване представлення результатів ясно побачити різницю в смисловому наповненні публікацій, що порівнюються.

Якщо прийняти за належне нарративну природу журналістської творчості (як оповіді про новину), то можна погодитися, що всі перераховані вище вимоги задовольняє актантна модель литовського семіотика А.-Ж. Греймаса [1, с. 163], яка складається з шести взаємопов'язаних актантів – функціональних характеристик дійових осіб оповіді й має такий вигляд:

Схема 1. Актантна модель А.-Ж. Греймаса.

Мета нашої розвідки – вказати на особливості застосування актантної моделі при порівняльному дослідженні медіатекстів.

Як відомо, що схему А.-Ж. Греймас вивів із 32 актантів та кругів їх дій, визначених В. Проппом, для російської народної казки [2]. Узагальнивши напрацювання фольклориста відповідно до законів логічної семантики, він вивів модель, яка, на його переконання, лежить в основі не лише будь-якого мовного нарративу, а й в основі всіх життєвих колізій, тобто надавав їй онтологічного статусу.

Відповідно до цієї схеми, для кожної розповіді центральним є відношення «Суб'єкт» (головний герой) – «Об'єкт», що актуалізується у вигляді пошуку головним героєм «Об'єкта», за яким його відсилає «Відправник» – представлений істотою чи неістотою (силою, явищем). Знайдений «Об'єкт» головний герой передає «Адресату». У процесі пошуку героєві допомагає «Помічник» і чинить перешкоди «Опонент».

Звісно, ця схема виглядає більш прийнятною для художніх наративів, де чітко простежується фабула, і має із деякими застереженнями застосовуватися до текстів ЗМІ, зважаючи на їхні особливості:

- наратив ЗМІ еkleктичний – побудований зі смислових уривків: наприклад, розповідь журналіста про подію супроводжується коментарями експертів, учасників подій; сама публікація найчастіше має вигляд не цілісної і завершеної розповіді, а описує лише «зав'язку» події, чи «кінцівку». Уривчастість передбачають самі деякі жанри – огляд, інтерв'ю тощо. Тому в кожному такому «уривку» доцільно розподіляти дійових осіб наново;
- оповідь у ЗМІ скінченна як окремий матеріалу й може бути нескінченною як тема. Тому героїв можна визначати і в межах публікації, і в межах теми;
- у ролі дійових осіб тут можуть виступати не лише люди, а й соціальні групи, інститути, владні установи, спортивні команди чи й навіть види спорту, абстрактні поняття, країни та ін.
- у ролі відправника, опонента й помічника часто постають сили, сприятливі чи несприятливі обставини: посуха наносить збитків АПК України, торгівельні війни з Росією здешевлюють сири та м'ясо на внутрішньому ринку;
- деякі чарунки в цій схемі можуть залишатися невизначеними, деякі – містити по два і більше акторів (виконавців функцій). Іноді один і той же актор несе на собі дві актанти, найчастіше – «Суб'єкта» і «Адресата».

Робота з отриманою сукупністю моделей (а їх може бути кілька навіть для одного уривку) може вестися трьома шляхами: або звести усі моделі в одну комплексну, якщо їх кількість не надто значна, й працювати з усією різноманітністю даних; або визначити найчастіше повторювані ідентичні моделі, що на практиці можливо дуже рідко; або відштовхуватися від найбільш відтворюваної осі

моделі (наприклад, «Суб'єкт»-«Об'єкт», чи «Відправник»-«Суб'єкт»), а решту даних тлумачити як супровідні.

Основою розбіжностей в інтерпретації подій різними ЗМІ може лежати різне позиціонування тих самих акторів у актантній сітці, залучення різних сил – «Опонентів» і «Помічників», різні «змушувальні обставини» – «Відправників».

Актантна модель може стати в нагоді як інструмент пошуку порозуміння, коли є потреба подивитися на подію з іншої точки зору. Оскільки цей інструмент дає досить «стиснуті» формалізовані результати, вважаємо більш продуктивним його використання в комплексі з іншими методами аналізу дискурсу.

Список використаних джерел

1. Греймас А.-Ж. Размышления об актантных моделях / Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму / Пер. с франц., сост., вступ. ст. Г.К. Косикова. – М.: ИГ Прогресс, 2000. – С. 153–170.
2. Пропп В. Морфология волшебной сказки / В.Я. Пропп / Научная редакция, текстологический комментарий И.В. Пешкова. – М.: Издательство «Лабиринт», 2001. – 192 с.

Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О.М. Сушкова. — Суми : СумДУ, 2014. — С. 320-322.